

Eesti Rahva Muuseum
Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv

NOORTE HÄÄLED

Noorte etnoloogide ja folkloristide konverents

Tartu, 23.–24. aprill 2014

Ettekannete kokkuvõtted

Eesti
Rahva
Muuseum

EESTI KIRJANDUSMUUSEUM
ESTONIAN LITERARY MUSEUM

Tartu 2014

Koostajad: Jaanika Hunt, Piret Koosa

Toimetus: Jaanika Hunt, Tuuli Kaalep, Piret Koosa, Elen Pärt

Küljendus: Tuuli Kaalep

Kaanekujundus: Jane Liiv

Väljaandjad: Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseumi
Eesti Rahvaluule Arhiiv

Toetajad: Eesti Kultuurkapital, Tartu Nefa Rühm

© Autorid, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseumi
Eesti Rahvaluule Arhiiv

ISBN 978-9949-417-94-0

Trükikoda: AS Ecoprint

Konverentsi kava

23. aprill, Eesti Rahvaluule Arhiiv (Vanemuise 42)

9.30 Registreerimine

10.00–11.30

Ave Goršič: Meie? – Me pole enam väikesed! 40 aastat noorteadlaste konverentsi

Jaan Sudak: Unenäod jagatud maailmapildi kujundajana Kihnu välitööde põhjal 2013. aasta suvel

Tenzo Teidearu: Kihnu unenäopärimuses endelised unenäosümbolid argielu mõjutajatena

11.30–12.00 Kohvi- ja teepaus

12.00–13.30

Rasmus Rebane: Ilma ja ilme seos eesti kehakeeles: päike ja pilved me palgeil

Kati Soonvald: Takistustega maastik nägemispuudega inimese vaatenurgast

Rahel Laura Vesik: Loomade õigused ja inimlik eetika

13.30–14.20 Kohvi- ja teepaus

14.20–15.50

Anti Lillak: Õigeusu kaelaristid: leiud maapõuest ja elav traditsioon (seto kultuuri näitel)

Tanel Jaanimäe: Tantsuklubi tantsurepertuaar: vanad seltskonnatantsud tänapäeval

Eda Pomozi: Lill on salajane asi. Pärimuskultuuri peidetud ja peeglitagustest maailmadest meie aja lugudes

24. aprill, Eesti Rahva Muuseum (J. Kuperjanovi 9, Tartu)

10.30 Registreerimine

11.00–12.30

Keiu Telve: Pendeltöö mõju lähisuhetele Soome ehitajate näitel

Helleka Koppel: Liminaalsus seljakotireisil: vahepealne ruum, aeg ja sotsiaalne keskkond

Kalev Aasmäe: Skvottimine kui teisesus Euroopa linnaruumis

12.30– 13.00 Kohvi- ja teepaus

13.00–13.30

Ode Alt: Eetrijoomine Eestis

Tatjana Alõbina: Mari vernacular traditions as evaluated by the young generation (according to the survey of the Mari young people)

Jevgenia Abroskina: Komi of Lower Vychegda. Concerning the status of the group

14.30–15.20 Kohvi- ja teepaus

15.20–16.50

Ilze Zagorska: Tartu Läti selts kui rahvusliku identiteedi kandja

Ann Aaresild: Suhtlus läbi raudse eesriide – 1944. aasta põgenike kontaktid kodumaaga

Merilin Piipuu: Antropoloogiline kujutlusvõime: ühe Islandi perekonna lugu

Meie? – Me pole enam väikesed!

40 aastat noorteadlaste konverents

Ave Goršič

Eesti Rahvaluule Arhiiv, teadur
avetupits@folklore.ee

22. aprillil 1974 toimus Tallinnas ENSV Teaduste Akadeemia saalis noorte teadlaste nõukogu eestvõttel esimene Keele ja Kirjanduse Instituudi (KKI) noorte teadlaste konverents. Folkloristidest astusid toona üles Viivi Kreek, Marje Joalaid ja Eha Viluoja (Ahven 2007: 592). KKI konverentsid muutusid iga-aastasteks. Analoogilise kevadkonverentsini jõuti Kirjandusmuuseumi (KM) noorte teadlaste nõukogu algatusel ka Tartus. Kirjandusmuuseumi noorteadlaste esimene kevadsessioon toimus 30. mail 1978, sessioone korraldati üle aasta. KKI ja KMi konverentside folklooriosast kujunes 1990. aastatest alates igakevadine kahepäevane noorte folkloristide konverents. 2006. aastal toimus esmakordselt etnoloogide ja folkloristide ühine noorteadlaste konverents "Noorte hääled".

Ettekandes teen tagasivaate noorteadlaste konverentside ajaloole, keskendudes ennekõike noortele folkloristidele. Kõne all on teemad, suundumused, ajastulised piirangud, vabadused ja muutused.

Kirjandus

Ahven, Eeva 2007. *Pilk paberpeeglisse. Keele ja Kirjanduse Instituudi kroonika 1947–1993*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Unenäod jagatud maailmapildi kujundajana Kihnu välitööde põhjal 2013. aasta suvel

Jaan Sudak
Tartu Ülikool, folkloristika magistrant
sudakjaan@gmail.com

Unenägude nägemine ja tõlgendamine on praktika, mis mõjutab inimese käitumist ja tundeid. Kultuuriruum ja pärimuskeskkond on olulised tegurid, mis määravad tähenduste kujunemist ning kujundavad suhtumist unenägudesse. Indiviid asub nende sõlmpunktis, olles ühtlasi vaba oma otsustes ning väärtushinnangutes.

Ettekanne keskendub unenägude tõlgendamise- ja narrativiseerimisprotsessile ning põhineb 2013. aasta juunis toimunud välitöödel kogutud materjalil. Kokku õnnestus salvestada 15 tundi materjali unenägudega seotud hoiakute, arvamuste, uskumuste ja kommete kohta. Kihnu näitel saab kõneleda elavast ning mitmekesisest unenägudega seotud pärimusest, mis väärrib hoidmist kui osa elavast rahvakultuurist. Informantide leidmisel lähtusin eesmärgist küsitleda kohalikke: intervjueeritav pidi olema Kihnu juurtega või Kihnus pikka aega elanud inimene.

Kuigi sageli juhatasid kohalikud elanikud välitöölisi Linakülla, selgus, et usundiline aines pole Kihnus koondunud ühte kindlasse piirkonda, vaid elab inimeste mõttemaailmas ning käitumismustrites igal pool. Kogutud materjali põhjal saab unenägusid jaotada nelja erinevasse rühma. Need on kas segased ja tähenduseta; mälestuspõhised ehk elu jooksul toimunud sündmuste meenutused; endelised ehk aimatava ettekuulutusliku tähendusega või eesootavate sündmuste konkreetsed ettenägemised. Unenäo muudab tähenduslikuks tema selgus ja detailsus ning sellest saadud emotsionaalne laeng. Endelisteks peetavad unenäod sisaldavad tähenduslikku objekti, millest und nähakse ja mille kaudu unenägu hiljem tõlgendatakse. Unenägusid õpitakse tõlgendama oma elukogemuse ning teistelt kuulud tähenduste kaudu. Ühelt poolt on see personaalne protsess, sõltudes tõlgendajast ning tema varasemast elukogemusest: inimene loob unenäos nähtud objekti ja läbielatud sündmuse vahel seose, kui sarnast objekti nähakse korduvalt sarnase sündmuse eel. Teiselt poolt lähtub ta kultuurist omandatud pärimuspõhistest teadmistest. Unenägusid õpitakse tõlgendama koos oma lähedaste ja tuttavatega, oma osa mängivad seejuures ka

kellegi käest juhuslikult kuulnud tähendused. Unenägude tõlgendamise oskus ja vajadus neile tähelepanu pöörata on pärit pärimuskeskkonnast.

Unenägudesse suhtumine Kihnus varieerub: suurimat tähelepanu pööravad neile naised, mehed peavad neid pigem ebaolulisteks. Unenägudesse uskumine on siiski individuaalne, mitte sooliselt määratletud. Nii naiste kui ka meeste hulgas kohtab mõlema hoiaku esindajaid. Unenägudesse uskujad jagunevad kaheks ka põlvkonniti. Nooremate kohta on levinud arvamus, et nad ei pea unenägusid enda jaoks oluliseks või kasutavad nende tõlgendamiseks näiteks interneti. See tähendab, et põlvkondade vaheline sidusus on häiritud ning unenägude tõlgendamise traditsioon võib olla hääbumas.

Välitöödel salvestatud intervjuud on hoiul Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivis Tartus, arhiiviviitega ERA DH 1076-1105.

Kihnu unenäopärimuses endelised unenäosümbolid argielu mõjutajatena

Tenno Teidearu

Tartu Ülikool, religiooniuuringute magistrant

tenno.teidearu@gmail.com

Unenägusid saab käsitleda personaalsete kogemuslugudena, kuid samas ka osana kultuurist ja pärimusest. Suhtumine unenägudesse on kultuuriti erinev, olemata siiski ühes kultuuriruumis homogeenne, kuna sõltub inimeste isiklikest hoiakutest, kogemustest, huvidest ja uskumustest (Kaivola-Bregenhøj 1989: 47–49; Ristolainen 2004: 207; Lohmann 2007: 46). Unenägudesse suhtumise ja nendest rääkimise kõrval on minu arvates oluline teadvustada ka seda, kuidas unenäod võivad inimest mõjutada.

Ettekande empiiriline materjal on kogutud 2013. aastal juunis Kihnu saarel. Informantideks olid Kihnus sündinud või seal pikka aega elanud inimesed, kes jagasid oma unenägudega seotud hoiakuid, uskumusi ja kogemusi. Suurem osa kogutud materjalist keskendub endelistele unenägudele, millest lähtuvalt on valitud ka käesoleva töö teema.

Kasutades teiste uurijate loodud kategooriaid Kihnu välitöödelt kogutud materjali analüüsil, saab öelda, et Kihnus peetakse unenägusid kas tähendusetuteks, päevasündmuste läbielamiseks, reaalseteks (nt kohtumiseks surnuga) või endelisteks (Virtanen 1989: 140–143; Lohmann 2007: 41–44). Endelistes unenägudes väljendub tähendus enamasti endelise sümbolina, mida tõlgendatakse vastavalt kultuuris ühiselt jagatud traditsioonilisele tähendussüsteemile. Sümbol või enne on unenägude tõlgendamisel võtmeks ka teistes kultuurides (Lohmann 2007: 44–46). Ennetega peavad kaasas käima ka kogemused, mis kinnitavad ende tähenduslikkust individuaalses perspektiivis, tavaliselt omistatakse unenäole tähendus peale unenäos nähtud sündmuse toimumist.

Isiklikeks peetakse neid endeid unenägudes, mis inimese jaoks tavaliselt ka täide lähevad, sellistel kogemuslugudel põhinedes saabki rääkida unenägude mõjust inimesele. Enamasti väljendub see negatiivse emotsionaalse laenguna, kuna valdav osa ennetest usutakse ette kuuluvat negatiivseid sündmusi, mis puudutavad inimest ennast või tema lähedasi. Negatiivsete sündmuste ettenägemine unenäos võib mõjuda psühholoogilise koormana. Neist unenägudest enamasti teistele ei räägita

ja püütakse need pigem unustada. Lisaks psühholoogilisele mõjule võib inimene unenäo ajendil midagi ka teha või tegemata jätta.

Intervjuud Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivis viitega ERA DH 1076-1105.

Kirjandus

Kaivola-Bregenhøj, Annikki 1989. *Folklore Narrators – Studies in Oral Narrative*. Ed. by Anna-Leena Siikala. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 45–54.

Lohmann, Roger Ivar 2007. Dreams and Ethnography. – *The New Science of Dreaming*. Vol. 3: *Cultural and Theoretical Perspectives*. Ed. by Deirde Barrett and Patric McNamara. Westport: Praeger, 35–69.

Ristolainen, Tiia 2004. Surmakultuuri suundumused Eestis: surmaended. – *Mäetagused* 25, 157–212.

Virtanen, Leea 1989. *Dream-telling Today – Studies in Oral Narrative*. Ed. by Anna-Leena Siikala. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 137–148.

Ilma ja ilme seos eesti kehakeeles: päike ja pilved me palgeil

Rasmus Rebane

Tartu Ülikool, semiootika üliõpilane

celer2007@gmail.com

Mitteverbaalse suhtlemise uurimise ajaloost selgub, et mitteverbaalsuse mõiste on 20. sajandi alguses tekkinud laste ja imikute eelverbaalse käitumise uurimisest. Samast diskursusest sündis 1970ndatel imikute *full-body language*'ist täiskasvanute *body language*, mille kaudu populariseeriti alles targanud inimetoloogia esimesi saavutusi kui iseseisvat kultuurinähtust. Seetõttu võib kehakeele mõistet ja sellega seotud (väär)tõlgendusi kohata ka viimase nelja aastakümne kirjanduses ja avalikus kultuuriruumis. Huvituses sellele diskursusele eelnevast käitumise tõlgendamisest, pöördusin 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse eestikeelse kirjanduse poole. Leidsin vastandusi, kujundeid ja sümboleid, mille kaudu kirjeldati ja mõtestati näoilmete ja pilkude emotsionaalset tähendust. Oma ettekandes käsitlen ilma ja ilme seost ehk päikese- ja pilvemetafaore (nt „päikeseline naeratus“ ja „näol helgib naeratus“ vs „pilvine nägu“ ja „nägu oli tume“). Mainimist väärivad ka negatiivsete emotsioonide erinevad pilv vormid: murepilvede kõrval olid ka pettumuspilved, kahtluspilved, pahameelepilved jne. Omaette ajalooga on kristliku ja antiikfilosoofilise taustaga teooria hinge valgusest, mida väljendavad inimese silmad kui hinge peeglid, aknad ja lambid. Lahked, õndsad, kiindunud ja õnnelikud silmad säravad, kiilavad, läigatavad, seevastu kurjad, õelad, vihased ja ähvardavad silmad jõllitavad, tarretuvad, tuhmuvad.

Uurimuse eesmärk on näidata mitteverbaalse suhtlemise kultuurisemiootilist eripära enne kehakeele kui kultuurinähtuse tekkimist. Kuigi mitteverbaalse suhtlemise uurimine sai hoo sisse alles 20. sajandil, ei olnud uuritavad nähtused sugugi uued – neist räägiti, kirjutati ja mõeldi kaua enne teaduslikku uurimist. Need eelteaduslikud tõlgendused ei ole samuti täielikult välja surnud (nt „murepilvedest“ kõneleme tänapäevalgi) ja ka populaarteaduslikud kehakeeleõpikud sisaldavad tihtipeale kõrvuti ümberjutustusi 1970ndate visuaalse käitumise uurijate tulemustega juba antiikajast pärinevast tõdemusest, et „silmad on hinge peegel“. Oma

ettekandes proovin adresseerida nende nähtuste laiemat konteksti, nt „murepilvede“ kuulumist emotsionaalsesse märgisüsteemi ja „hinge peegli“ metafoori algupära „hinge aknana“ Cicerol ja „hinge lambina“ Uues Testamendis.

Takistustega maastik nägemispuudega inimese vaatenurgast

Kati Soonvald

Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituut, kultuuriteooria doktorant
kati.soonvald@gmail.com

Nägemismeele abil hangib inimene väga palju informatsiooni ümbritsevast keskkonnast. Selle kaudu eristab inimese valgust, värvust, esemete kuju, tekstuuri ja suurusi ning liikumist ruumis. Silmade abil on võimalik saada informatsiooni mitmesuguste väliskeskkonnas ette tulevate takistuste kohta. Kogu see info on kättesaadav terve nägemismeelega inimesele. Inimesed aga kogevad maailma erinevalt. Kuidas liigub inimene, kellel on nägemismeele kahjustunud? Siinkohal on väga palju abi väliskeskkonna planeerimisest ja kujundamisest nii, et maastikus ette tulevate takistuste hulk oleks viidud võimalikult väikseks. Linnaplaneerijatel ja maastikuarhitektidel on oluline roll ligipääsetavuse tagamisel kõikidele kasutaja-sihtgruppidele.

Siegfried Saerberg (2010) on kirjutanud, et suhtlemine ja vastastikune toimimine pimedate ja nägijate vahel on keeruline: kummalegi tundub, et teine on puudega. Nägija ja mittenägija saavad ümbritsevast kujundatud ja ehitatud keskkonnast erinevalt aru. See, mis ühele on arusaadav, on teisele täiesti mõistetamatu. Simon Ungar (2000) toob oma artiklis välja, et nägemiskahjustusega inimeste ruumikogemus tuleneb vaid kuulmisest, kompamisest ja liikumisest ning ikkagi saavad nad osa võtta paljudest tegevustest, millest terve nägemismeelega inimesedki. Siinkohal on maastikuarhitektidel oluline roll välisruumi muutmises selliseks, et ka nägemiskahjustusega inimestel oleks võimalik aktiivset elu elada.

Meid ümbritsev väliskeskkond on täis mitmeid asju, mis muundavad liikumisruumi ja maastikku. Seega pole keskkond, kus inimesed liiguvad, homogeenne. Terve nägemismeelega inimene saab sellises takistusi täis pikitud ruumis liikumisega iseseisvalt hakkama. Seevastu nägemiskahjustusega inimene peab nägema mitmeid kordi rohkem vaeva, et jõuda alguspunktist sihtpunkti. Seejuures võib ta vajada lähedaste inimeste või mõnikord ka täiesti võõra inimese abi. Neid takistavaid asju, mis muudavad liikumise ja orienteerumise keerulisemaks või aeganõudvamaks, võib leida nii linna- kui ka looduslikelt puhkealadelt.

Kui ühiskond soovib midagi muuta, oleks vaja alustada planeerimis- ja kujundamisprotsessist. Takistustevaba planeerimise ja kujundamise eesmärk on võimaldada pimedal ja nägemiskahjustusega inimesel liikuda väliskeskkonnas iseseisvalt ja sõltumatuna kaasinimestest. Probleemid tekivad, kui maastikul puudub ligipääs ehk siis esinevad takistused juurdepääsul erinevatesse kohtadesse. Sellisel juhul on abiks mitmesugused suunavad ja hoiatavad taktiilsed pinnad ning ka punktkiri, mis annaks infot objekti kohta, mille juurde omakorda peab olema selge ja arusaadav tee. Seetõttu on vajalikud uurimused, mis puudutaks nägemispuudega inimesi arvestavat ligipääsetavuse tagamist.

Vaegnägijate seisukohast vaadatuna, tundub sageli raske sõltuda üksnes võõraste moraalsest palgest ja lahkusest, selmet liikuda iseseisvana nägemispuuet arvestava planeeringuga linnas.

Kirjandus

- Saerberg, Siegfried 2010. "Just Go Straight Ahead": How Blind and Sighted Pedestrians Negotiate Space. – *Senses & Society*. Vol. 5, No. 3, 364–381.
- Ungar, Simon 2000. Cognitive Mapping without Visual Experience. – *Cognitive Mapping: Past Present and Future*. Ed. by R. Kitchin & S. Friendschuh. London: Routledge, 221–248.

Loomade õigused ja inimlik eetika

Rahel Laura Vesik

Tartu Ülikool, filosoofia üliõpilane

rahellaura@folklore.ee

Oma ettekandes analüüsin Louis Pojmani (2005) teooriaid kasutades Eesti tsirkusloomadega seotud juhtumeid ja inimeste reaktsioone nendele. Peale L. Pojmani kasutan veel Tim Ingoldi seisukohti kogumikust „What is an Animal?“ (1994) ja tema teisi käsitlusi, kus ta iseloomustab inimeste ja loomade vahelisi suhteid ja inimeste erinevat suhtumist eri liiki loomadesse. Juhtum, millest põhiliselt räägin, on Eestis 2013. aasta kevadel aset leidnud tsirkuseelevandi skandaal. Selle juhtumi kohta on internetis üleval ka videod.

Uurisin, kuidas kõnesolevat lugu veebis kajastati, mida inimesed selle juhtumi kohta arvasid ja mida eetiliseks pidasid. Ka varem on tulnud ette mitmeid kordi, kui tsirkusloom saab kannatada või sureb. Paljude riikide territooriumil on metsloomi kasutavad loomatsirkused keelustatud, kuna on leitud, et see ohustab loomi. Lisaks on paljudes riikides liikumised, mis juhivad tähelepanu loomade väärkohtlemisele ning soovivad keelustada loomade kasutamise spordis, meelelahutuses, meditsiinis ja moes. Samuti taotletakse nende kasvatamisõiguse kaotamist akvaariumites, loomaaedades jm.

Loomatsirkuse kohta võib internetist lugeda, et metsloomade kasutamine meelelahutuslikel eesmärkidel peaks nii mõnegi arvamusalaldaja meelest seadusega keelustatama. Põhjendusena tuuakse välja, et tsirkus ei taga loomade heaolu, loomi sunnitakse esitama loomuvastaseid trikke, loomade transport on korraldatud halvasti, tsirkusloomadel on stress, loomadele pole tagatud piisavat veterinaarabi, tsirkuseolud põhjustavad loomadele kannatusi ning tsirkus rikub laste väärtushinnanguid. Vastupidistel seisukohtadel olevad inimesed vaidlevad, et loomade treenimisel ei kasutata sunnivahendeid, vaid positiivset motiveerimist; loomade transport on tehtud loomadele võimalikult mugavaks, pikki vahemaid korraga ei läbita ning treilereid ventileeritakse; samuti on tsirkuses tööl loomaarst; tsirkusloomad näevad välja õnnelikud ja rahulolevad, neil pole täheldatud stressi tunnuseid, nad naudidavad inimestele esinemist; tsirkuse omanikud on huvitatud loomade heaolust, kuna ükski omanik ei soovi kahjustada oma vara jne. Internetikeskkonnas paistavad selgelt

silma erinevad arusaamad sellest, mida arvatakse loomade kasutamisest tsirkuses ja kui eetiliseks seda peetakse.

Kirjandus

Ingold, Tim 1994. *What is an Animal?* New York: Routledge.

Pojman, Louis P. 2005. *Eetika. Õiget ja väära avastamas*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Õigeusu kaelaristid: leiud maapõuest ja elav traditsioon (seto kultuuri näitel)

Anti Lillak

Tartu Ülikool, ajaloo ja arheoloogia instituut

anti.lillak@gmail.com

Meie arheoloogiakogudesse on aastate jooksul jõudnud kümneid kaelas kantud ristripatseid, mis pärinevad pikast ajavahemikust 11.–20. sajandini. Üsna paljud neist seostuvad ida poolt lähtuva õigeusu kultuuriruumiga. Kaelaristid on isiklikud esemed, mida on kantud igapäevaselt. Nende kandjaskond on Eesti alal olnud väga mitmekesise taustaga. Üheks väga vanade õigeusu traditsioonidega piirkonnaks on Setomaa, mis kuulus kuni 20. sajandi alguseni Vene poliitilisse ja kultuuriruumi. Seetõttu keskendun ettekandes risti kandmise erinevatele aspektidele just seto kultuuris, kuna tegemist on elava traditsiooniga, mille dünaamikat on võrdlemisi hõlbus jälgida. Lisaks suulisele pärimusele ja arheoloogilistele ristileidudele (millest enamus pärineb Irboska väljakaevamistelt) aitab ajalist perspektiivi täiendada tutvumine piirkonna õigeusu ajalooa. Paljud ristikandmisega seotud aspektid on omased õigeusklikule maailmale laiemalt, ent üldise konteksti kõrval pööran tähelepanu ka konkreetselt Setomaa oludes esinevatele nähtustele.

Risti kaelas kandmisel on mitmeid tähendusi, mis on omavahel tihe-
dalt seotud. Rist manifesteeris kandja usulist kuuluvust, samuti usuti, et see kaitsvat kurja eest. Kaelaristi sai inimene ristimisel ristivanemate käest ning ta kandis seda terve elu. Ristripatsid, mis osalt on tavalis-
test kaelaristidest erineva teostusega, kuuluvad seto naiste kaelaehete komplekti juurde. Eraldi rühmad kaelaristi kandjate seas moodustavad vaimulikud ja nn pühad inimesed – vabatahtlikud usu nimel kannatajad, kes mõnikord on kandnud kaelas eriti suuri raskeid riste. Ristikandmise traditsioonide püsivuse kõrval on aja jooksul aset leidnud ka muutusi, mis teevad arheoloogiliste ristide tähendus- ja kasutusväljade selgitamise komplekseeritumaks.

Tantsuklubi tantsurepertuaar: vanad seltskonnatantsud tänapäeval

Tanel Jaanimäe
Tallinna Ülikool, kultuuriteaduse üliõpilane
tanel@acomm.ee

Tantsuklubide repertuaar on viimase 20 aasta jooksul märgatavalt muutunud ja mitmekesisitunud. Algne tantsurepertuaar pärineb enamjaolt folklooriansamblitelt, kuid osa neist tantsudest on praeguseks unustatud ning nende asemele on tulnud palju uusi. Suur osa lisandunud tantsudest on välismaist päritolu.

Kui tantse õpitakse peamiselt oskajaid jäljendades, võivad jääda tähelepanuta mõned tantsule iseloomulikud detailid. Valdavalt liigutakse tantsides jooniste järgi, kuid liikumiseks kasutatavatele sammudele, samuti käte asendile ja tantsuvõttele on iseloomulik suhteliselt suur variatiivsus. Osa mitte-eesti tantsude liigutustest ja sammudest, mis ei ole kodumaisele tantsule omased, muudetakse või jäetakse vahele.

Ka kogunud tantsijad ei pruugi alati tantsu teksti õigesti mäletada ning kui teised tantsijad neist eeskuju võtavad, tekivad tantsutekstides muutused. Tantsuklubide eestvedajad aitavad meeles pidada „õigeid“ variante tantsudest. Õige variant tähendab siinkohal tantsu sellisel kujul, nagu seda algselt tantsuklubis on õpetatud. Erinevate linnade tantsuklubides võib see „õige“ aga suurel määral varieeruda.

Viimastel aastatel on lisaks jäljendamisele tunduvalt rohkem hakatud tähelepanu pöörama pärimustantsu õpetamise meetoditele, milles tantse omandatakse sammhaaval. Sellist lähenemist praktiseeritakse õpitubades ja kursustel nii iseseisvalt, folkloorifestivalidel kui ka tantsuklubiõhtute alguses.

Tantsuklubid on oma sisult aastate jooksul palju üle võtnud rahvusvahelisest tantsurepertuaarist (ingl *international folk dance*). Osad uutest tantsudest on muutunud tantsijatele nii omaseks, et uued tulijad õpivad need selgeks juba Eesti tantsijate ja muusikute järgi tantsude algupära teadmata.

Lill on salajane asi. Pärimuskultuuri peidetud ja peeglitagustest maailmadest meie aja lugudes

Eda Pomozi

Budapesti ülikool, ELTE rahvaluuedoktorant

edapomozi@gmail.com

Me olime kadunud Saksa männimetsade vahele. Sirged männitüved hiilgasid suvepealelõuna päikeses, sammal, okkad ja käbid, liblikad ja sitikad täitsid oma salajasi ülesandeid.

Metsalilli ei olnud näha. Metsalilled olid välja surnud. Härra Atspol oli seda juba varem tähele pannud: „Lill on salajane asi. Ega lill seal ei öitse, kus rahvas trambib. Niisukesed kohad jätab lill maha. Varsti on ta peaaegu terve Saksamaa maha jätnud. Läheb üle Poola muudkui üles Baltimaade poole ja loodab, et seal on vähem rahvast.“

Seekord aga oli Vanajumal nõuks võtnud härra Atspoliga vaielda ja näitas meile tervet karikakardega täidetud metsalagendikku. Härra Atspol Vanajumalaga ei tseremoonitsenud. Ta aroas: „See ka mõni lill! Va kanaperse!“ (Luik 2011: 260)

Minu ettekanne on inspireeritud käsitöömeistritest, kelle looming on olnud osaks mu laste lapsepõlvest ning mulle endale inspiratsiooniallikaks. Seejuures olen nendega aasta-aastalt pärimuskultuuri üritustel taas kohtudes ja juttu ajades üha tuttavamaks saanud, kuni avastuseni, et laste kasvades hakkame vähehaaval üheskoos vanaks saama. Kes nad on, millest, millega ja miks nad oma mängumaailmu loovad, kui oluline on nende elufilosoofia tänapäeva maailmas – need on küsimused, mida tahaksin oma ettekandes käsitleda. See on püüd näidata üksikute näidete kaudu ühe põlvkonna lugu ning ühtlasi klassikalise folkloristika edasi-kestmise lugu meie ajas. Põlvkonnad vahetuvad, aga vanaemalikkuse-vanaisalikkuse ideaalpildid püsivad – ja me projitseerime seda ideaalpilti üha kaugemale minevikku, omistame üha vanematele põlvkondadele. Võime küsida, millal saab inimene nii targaks (või folkloristide kombel: millal saab inimesest väärt informant), et temalt on midagi õppida. Inimene armastab õppimiseks rännata. Paigal püsides teevad käsitöömeistrid muude pärimuspäädagoogidega koos ajareise, võimaldades rännata oma

loomingu kaudu teistelgi. Kes on need inimesed, kes kasutavad oma elu ja aega õpetamaks inimestele, Anu Rauda sõnu kasutades, taevatähtede tarbimist (Reinholm 2002: 91)? Tarkusi, mis peaksid kanduma isalt pojale, emalt tütrele, vanavanematelt lastelastele, meistritelt õpilastele. Lill, nagu öeldud, on salajane asi. Teadus on siinkohal vahend, mitte eesmärk ise. Šamaanil enamasti juba on nutitelefoni... (Mikita 2013).

Kirjandus

Luik, Viivi 2011. *Varjuteater*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Mikita, Valdur 2013. Hurda tagasitulek ehk kuidas sokuutada šamaanile nutitelefoni. – *Postimees*. Arvamus 1. jaan, nr 1; <http://arvamus.postimees.ee/2647364/valdur-mikita-hurda-tagasitulek-ehk-kuidas-sokutada-samaanile-nutitelefoni>. Vaadatud 4.04.2014.

Reinholm, Vilma 2002. *Anu Raud*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Pendeltöö mõju lähisuhetele Soome ehitajate näitel

Keiu Telve

Tartu Ülikool, etnoloogia magistrant

keiu.telve@gmail.com

Pendeltöötajate osakaal Eesti ja Soome vahel on viimase kümne aasta jooksul aina kasvanud. Lisatööjõu vajalikkus lähiriikides, Eesti majanduskriis, arvestatav palgavahe ja paremad töötingimused on pannud paljusid tööealisi inimesi valima ebatraditsioonilise eluviisi, mille puhul erinevad kodu- ning töökohariik. Soome statistikaameti migratsiooni-uuringu andmetel on ajavahemikus 2008–2012 Soome tööle asunud suurusjärgus 17 000 eestlast (Rank 2014). Kahtlemata on tegemist aktuaalse teemaga kaasaja Eesti ühiskonnas, mis pole veel akadeemiliste uurimuste raames piisavalt tähelepanu pälvinud. Käesolevas ettekandes avan vaid ühe vaatenurga laiema teemast ning keskendun pendeltöö mõjule lähisuhetele. Ettekannet toetub kirjutamisjärgus oleva magistritöö ühele peatükile.

Ettekande esimeses osas keskendun uurimismeetoditele ning arutlen enda uurimisprotsessi näitel, kuidas on võimalik sotsioloogia ja etnoloogia traditsioonilisi uurimismeetodeid põimida ning mis on sellise lähenemise eelised. Omakorda käsitlen põigusalt sotsiaalmeedia rolli ja võimalusi vaatlusteks, küsitluskavade levitamiseks ning informantide leidmiseks.

Ettekande teises osas räägin konkreetsemalt pendeltöö mõjust lähisuhetele. Teoreetilises osas tuginen teistele Balti riikides tehtud uurimistöödele (nt Woolfson 2007), Venemaa regioonidevahelise pendeltöö uurimustele (Holland, Eldarov 2013) ja Venemaa naftatööstuses hõivatud inimeste regioonidevahelise pendelliikumise käsitlustele (nt Eilmsteiner-Saxinger 2011). Kirjandusele ning empiirilistele andmetele toetudes võib välja tuua kahetist lähenemist. Ühelt poolt võivad nõrgeneda peresuhted, mille tulemuseks on vähene läbikäimine vanematega, samuti laste vana vanemate kasvatada jätmise kas lühiajaliselt või pikemaks perioodiks (Woolfson 2007); paarisuhetes esineb katkemisi või usaldamatust. Teisalt aga võib pendeltöö ning sellega kaasnev majanduslik kindlustatus peresuhetele positiivselt mõjuda. Näiteks toob Eilmsteiner-Saxinger välja, et pendeltöötajatel on rohkem rahalisi võimalusi panustada lähertiigi majandusse, pereturismi või laste haridusse (Eilmsteiner-Saxinger 2011).

Holland omakorda rõhutab, et hooajaline migratsioon teise piirkonda, kus palgad on kõrgemad, annab võimaluse pikemaajaliselt pere elukvaliteedi tõusuks. Teenitud rahaga on võimalik soetada eluase või alustada ettevõtetega, mis tagab püsiva sissetuleku jne (Holland, Eldarov 2013). Ettekandes analüüsin teoreetilise materjali suhet empiirilise materjaliga ning toon välja Soome ehitajate näitel pendeltöö võimaliku mõju lähisuhetele.

Kirjandus

- Eilmsteiner-Saxinger, Gertrude 2011. We Feed the Nation: Benefits and Challenges of Simultaneous use of Resident and Long-distance Commuting Labour in Russia's Northern Hydrocarbon Industry. – *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*. Vol. 17, No. 1, 53–67.
- Holland, Edward C., Eldar M. Eldarov 2012. "Going away on Foot" Once Again: the Revival of Temporary Labour Migration from Russia's Dagestan. – *Central Asian Survey*. Vol. 31, No. 4, 379–393.
- Rank, Sirje 2014. Eesti kodanikud on Soome suurim väliskogukond. – *Äripäev*. <http://www.aripaev.ee/?PublicationId=cb40a5da-4642-4409-accf-e8240394d2c6>. Vaadatud 4.01.2014.
- Woolfson, Charles 2007. Labour Standards and Migration in the New Europe: Post-Communist Legacies and Perspectives. – *European Journal of Industrial Relations*. Vol. 13, No. 2, 199–218.

Liminaalsus seljakotireisil: vahepealne ruum, aeg ja sotsiaalne keskkond

Helleka Koppel

Tartu Ülikool, etnoloogia magistrant

helleka.koppel@gmail.com

Seljakotiturism on meie kaasaegses maailmas, sealhulgas ka Eestis, üha kasvav majandusharu, mille oluliseks tunnistuseks on seljakotirändurite nähtav kohalolu pea kõikjal ning neile suunatud teenuste lai ja kiire levik. Seljakotiränduriks (*backpacker*) loetakse tavaliselt inimest, kes reisib pikka aega ja madala eelarvega; soovib suhelda erinevate inimestega, sealhulgas nii kohalike kui ka teiste seljakotiränduritega; tunnetab ja peab oluliseks reisil enda iseseisvust, vabadust ja avatust; planeerib oma reisi paindliku marsruuti individuaalselt või koos kaaslasega ning kelle peamiseks eesmärgiks on lõbu ja vaheldus (vt Loker-Murphy et al. 1995: 830–831).

Käesolev ettekanne põhineb minu veel kirjutamisjärgus oleval magistritööl, milles käsitlen seljakotirändu liminaalse kogemusena. Victor Turnerist lähtudes mõistan liminaalsuse all seisundit või protsessi, milles ollakse kahevahel ja vahepeal (*betwixt-and-between*), ei see ega teine, millegi n-ö lävepakul (Turner 1970 [1967]). Laiendan liminaalsuse kontseptsiooni ajalistele, ruumilistele ja sotsiaalsetele aspektidele seljakotirännus. Minu töö empiiriline materjal põhineb Eestist pärit töö ja puhkuse (*Working Holiday*) viisaga Austraalias reisinud noorte, sealhulgas minu enda, kogemustel.

Seljakotiränd on tihti seotud teatud üleminekuga inimese elus. Ollakse mingite etappide vahel näiteks haridus- või tööelus. Väljutakse oma argirutiinist, eraldudes perekonnast ja harjumuspärasest sotsiaalsest kapitalist ning asetatakse end liminaalsesse ja võõrasse situatsiooni kodust eemal. Liminaalses seisundis on inimene väljaspool oma tavapärasest sotsiaalset struktuuri, mis omakorda võib olla ühendavaks lüliks tema ja teiste sarnases olukorras inimeste vahel.

Kirjandus

Loker-Murphy, Laurie, Philip L. Pearce 1995. Young Budget Travelers: Backpackers in Australia. – *Annals of Tourism Research*. Vol. 22, No. 4, 819–843.

Turner, Victor W. 1970 [1967]. Betwixt and Between: The Liminal Period in Rites de Passage. – *The Forest Symbols. Aspects of Ndembu Ritual*. Ithaca & London: Cornell University Press, 93–111.

Skvottimine kui teisesus Euroopa linnaruumis

Kalev Aasmäe

Tartu Ülikool, etnoloogia magistrant

kalevaasmae@gmail.com

Skvottimine on mahajäetud, elaniketa hoone ebaseaduslik hõivamine või maa ebaseaduslik asustamine (Oxford Dictionaries, *online*). Sellise üsna laia lähenemise järgi võib suurt osa Maa elanikkonnast pidada skvotteriteks, kuna definitsioon laieneb ka mitteametlikes linnaasustustes (slummides, *shanty town*ides, skvottimisasustustes jt) elavatele inimestele, kes on oma eluaseme rajanud maale, mida nad ei oma või mille kasutamiseks neil luba puudub.

Euroopas toimub skvottimine pigem mahajäetud hoonete või hooneosade hõivamise teel ning seetõttu tuleks selle termini tähendust vastavalt piiritleda. Skvottimine Euroopas on hoones elamine või selle kasutamine ilma hoone omaniku loata (Mayer 2013).

Oma ettekandes käsitlen ma skvottimist Euroopa linnaruumis läbi teisesuse vaatenurga.

Teisesus (*otherness*) on üks Euroopa kontinentaalfilosoofia põhimõisteid, millele pani aluse fenomenoloog Emmanuel Levinas. Tema ideedest innustatuna arendas teisesuse kontseptsiooni kultuuriteadustes edasi Edward W. Said, kes oma 1978. aastal ilmunud teoses "Orientalism" väitis, et eurooplased, kes kirjeldavad "ääremaadel" kohatud rahvaste väidetavalt erinevaid omadusi, rõhutavad nende nõrkusi, et moraalset õigustada eurooplaste jõupingutusi nende rahvaste tsiviliseerimisel ja ekspluateerimisel. See teeb teisesusest domineerimisprotsessi olulise osa. (Jones et al. 2004)

Teisesus võeti võimusuhte kirjeldamisel laialdaselt kasutusele ka muudes postmodernistlikes teooriates, näiteks Simone de Beauvoiri poolt feministlikus teoorias; samuti on seda üsna ohtralt kasutatud subkultuuride uurimisel dominantse kultuuri ja selle poolt kirjeldatava marginaalse kultuuri suhete puhul.

Ettekandes toon välja mõningad viisid, kuidas teisesust on skvottimise ja skvottide puhul võimalik Euroopa linnaruumis vaadelda ning selgitan, millised tegurid mõjutavad dominantse kultuuri ja skvottimise suhteid.

Kirjandus

Jones, Martin, Rhys Jones, Michael Woods 2004. *An Introduction to Political Geography: Space, Place and Politics*. London: Routledge.

Mayer, Margit 2013. *Squatting in Europe: Radical Spaces, Urban Struggle*. New York: Autonomedia.

Oxford Dictionaries online; <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/squat>. Vaadatud 30.03.2014.

Said, Edward W. 1978. *Orientalism*. London: Penguin.

Eetrijoomine Eestis

Ode Alt

Tartu Ülikool, etnoloogia üliõpilane
odealt@gmail.com

Ettekanne põhineb minu valmival bakalaureusetööl, mis keskendub eetri tarvitamise ajaloole, põhjustele ning selle praktika elujulisusele tänapäeva Eestis.

Eetri tarvitamisel on põhiliselt kolm erinevat võimalust: joomine, sissehingamine ning pealemäärimine. Eetri tarvitamise põhjuseid on samuti rohkem kui üks: selleks võib olla nii joobe saavutamine kui ka raviotsarobel kasutamine. Ettekandes keskendun eetri joomisele ja hingamisele ning nende põhjustele.

Eetri tarvitamise ajalugu pole just eriti pikk, arstiteaduses hakati seda anesteetikumina kasutama üle-eelmisel sajandil. Esimene avalik operatsioon, kus kasutati eetrinarkoosi, toimus 1846. aastal ning aine plahvatusohtlikkusest ning ebameeldivatest kõrvalmõjudest hoolimata kasutati seda anesteetikumina veel 20. sajandi lõpuski. Suhteliselt kiiresti pärast eetri laialdast kasutuselevõttu arstiteaduses leidis see tee ka lihtrahva sekka. Eetrit eelistati selle odava hinna ning vähese koguse tõttu, mis oli vajalik meeleseisundi muutmiseks. Eestiski sai eetri tarvitamine erinevates piirkondades, kuid eriti Setomaal ja Peipsi ääres, 20. sajandi vahetusel väga populaarseks. Hoolimata sellest, et eetri manustamise vastu tehti tollel ajal omajagu propagandat, on see praktika säilinud tänase päevani.

Eetri joomise peamine põhjus on tänasel päeval sama, mis varem – eetrijooobe saavutamine. Eetrit hakati omal ajal tarvitama alkoholi odavama ning praktilisema alternatiivina (eetrijooobe kestvus on lühem kui alkoholijooobel, ning üldiselt puudub järgmisel päeval ka ebameeldiv pohmell). Praegusel ajal, mil eeter pole enam väga hästi kättesaadav, on eetrijoomisest (ja hingamisest) saanud tarvitajate ringis omaette sündmus, mida oodatakse ning mida ei võeta igal nädalavahetusel ette. Samas, kui tarvitada eetrit näiteks haiguse ärahoidmiseks või pärast rasket päevatööd, on selle pruukimine spontaansem ning sealjuures on ka kogused väiksemad.

Ettekanne põhineb 9 informandiga ajavahemikus 2012–2013 tehtud intervjuudel. Kasutasin ka 2001. aasta ERMi eetriteemalisele küsimuslehele saabunud korrespondentide vastuseid.

Mari vernacular traditions as evaluated by the young generation (according to the survey of the Mari young people)

Tatjana Alõbina
Tartu Ülikool, etnoloogia doktorant
alybina@ut.ee

The comparison of vernacular religiosity with institutional religions concerns not only researchers, but also the bearers of tradition. This paper deals with the interpretation of Mari ethnical belief as an element of religious or secular identity of the modern society. Despite the fact that the organization 'Mari Traditional Religion' represents Mari beliefs as equal with Muslim and Orthodox in Mari El Republic, not all the Mari people define Mari vernacular belief customs and rituals as a religion.

In order to determine the attitude to the phenomenon of Mari traditional belief, Mari young people from several regions were surveyed. We got 131 questionnaire responses; the mean age of the respondents is 26. According to the results, it can be claimed that most of the participators determine Mari belief customs as a part of culture. More than one fourth of the answers regard 'pagan' traditional beliefs as a main distinctive feature of the Mari people; the use of such general notions as 'traditions' and 'customs' was not taken into consideration.

The majority of the respondents chose the notion of *verujuschij* (the one who believes), but not *religioznyj* (religious), to indicate their position, except for a few people who did not consider themselves to belong to any religion. About seventy per cent of the respondents differentiate the notions of 'religion' and 'belief', more often relating the former to following certain rules of a religious institution, and the latter as 'real believing'.

The majority of the respondents belongs to post-Soviet secular society. The religious views of the present-day Mari youth were formed under the influence of family traditions and local environment. I suppose that investigating the attitude of active young people towards the elements of the ethnical religiosity can predict the role of ethnical belief system in preserving the cultural identity of Mari people in the nearest future.

Komi of Lower Vychegda. Concerning the status of the group

Jevgenia Abroskina

Peterburi Riiklik Ülikool, etnograafia ja antropoloogia üliõpilane
ugenia92@yandex.ru

Researching local groups in ethnography is one of the most requested topics to date. Tatiana Bernshtam was one of the first ethnographers who indicated that research of local ethnographic group has a great future.

I examined the topic of local group on the example of the Komi of Lower Vychegda. Status of this group has not been defined yet. In 1960 Lev Lashuk has identified six ethnic groups of Komi. One of these groups was a group of Komi of Lower Vychegda (*ezhvatas*). The territory occupied by Komi of Lower Vychegda is: Ust-Vymsky and partially Syktyvdinskiy districts of the Republic of Komi. Later in other researches, the status of the Lower Vychegda Komi has not been studied.

I spent several field seasons in Ust-Vymsky district, based in the village Aikino, studying the local specificity and collecting ethnographic material (text, photos and video). In addition to field research the analysis of written sources and scientific literature was carried out. Historiography of the issue is not rich.

Through the research, I made some conclusions:

1. Komi of Lower Vychegda had lived far to the west of current residence. This is confirmed by archaeological sources (excavations of the Finno-Ugric settlement Ust-Pyros on the site of modern town Kotlas in the Arkhangelsk region), and in written sources (from the Life of St. Stephen Velikopermskiy and the assumptions from I. Lepekhin, who thought that the border of area was near modern town Solvichegodsk).
2. Komi of Lower Vychegda have lived (and live to date) in the contact zone with the Russian and Baltic-Finnish population. This is evidenced by the lexical characteristics of the local dialect, as well as by archaeological sources (the results of excavations of the fortification in Karabyyv).

3. Komi of Lower Vychegda have undergone partial assimilation at a later stage of ethnogenesis (in the Arkhangelsk and Vologda regions), as well as convergence with Vymisky Komi (XVI–XVII centuries).
4. Komi of Lower Vychegda have specificity in material culture (local features appear in loom weaving, model home, in the technique of painting on wood, etc.), but they have blurred ethnic identity to date. They are willing to identify themselves as Komi (although there are answers from informants, in which they claim that they are "not real Komi"), but they do not differentiate themselves as "Komi of Lower Vychegda" (I was faced with difficulty that informants did not know that they belong to the group of Lower Vychegda Komi).

Concluding from the above, I came to the conclusion that we are dealing with one part of the local Komi ethnographic group, who have lived on the territory of the Arkhangelsk region, and in the territory of Ust-Vym district.

To date, it would be reasonable to abandon the term "Komi of Lower Vychegda", because people do not position themselves as members of this group, and replace this term with "Ust-Vymisky Komi", which would be understood by both: researchers and informants.

Tartu Läti selts kui rahvusliku identiteedi kandja

Ilze Zagorska

Tartu Ülikool, eesti ja soome-ugri keeleteaduse doktorant/läti keele õpetaja
ilze.zagorska@ut.ee

Tartul ehk läti keeli Tērbata¹ on olnud Läti kultuuriajaloos üsna tähtis koht. Pärast pärisorjuse kaotamist Läti territooriumil 19. sajandi alguses tekkis lätlastel aina rohkem võimalusi omandada haridust ning lähim kõrgharidusasutus lätlaste jaoks oligi tollal Tartu Ülikool. Juba 19. sajandi keskpaiku õppis Tartu Ülikoolis üsna palju läti noori. Nad hakkasid siin korraldama läti kirjandusõhtuid, võitlesid kirglikult läti keele ja kultuuri vabaduse eest ja püüdsid tõestada, et lätlased on võimelised sakslaste ja venelaste kõrval samuti haritud rahvas olema. Tartus kasvas välja noorlätlaste liikumine ja siit algas läti rahvuslik ärkamisaeg. Lisaks kirjandusõhtutele loodi Tartu Ülikooli juures ka esimesed läti korporatsioonid, mis tegutsesid siin kuni Läti Ülikooli avamiseni 1919. aastal.

Tänapäeval elab Tartus natukene üle saja lätlase. Tartu Ülikooli juures ei tegutse praegu ühtegi läti korporatsiooni ega korraldata kirjandusõhtuid, kuid siin on võimalus harida ennast läti keele, kultuuri ja kirjanduse kursustel. 2012. aastal kogunes üle kahekümne lätlase, et luua Tartu Läti selts (<http://www.terbata.ee>). Tartu Läti seltsi eesmärgiks on ühendada Tartus elavaid ja tegutsevaid lätlasi, nende perekondi ja sõpru ning kõiki, kellel on huvi Lätimaa, läti keele ja kultuuri vastu. Selts korraldab erinevaid üritusi (iseseisvuspäevade, jaanipäeva, jõulude tähistamine; filmiõhtud; talgud; temaatilised õhtud jne) ja püüab hoida läti kultuuri kohalike lätlaste seas, samuti tutvustada oma kultuuri eestlastele.

Ettekandes annan liikmete arvamuste ja seisukohtade kohaselt ülevaate Tartu Läti seltsi tegevustest, eesmärkidest, unistustest ja senitehtust. 2013. aasta seisuga on seltsil 12 liiget, kellest üks on letofiilist eestlane. Suurem osa seltsi liikmetest ei ole tudengid, vaid pigem töö- ja pereinimesed. Kui Tartus elab üsna palju lätlasi, siis miks seltsi liikmeid on nii vähe? Milline on seltsi roll Tartu lätlaste jaoks? Milline on rahvuslikkuse roll nende jaoks?

Suhtlus läbi raudse eesriide – 1944. aasta põgenike kontaktid kodumaaga

Ann Aaresild

Tartu Ülikool, etnoloogia magistrant

annaaresild@gmail.com

1944. aastal põgenes Nõukogude sõjaväe eest läände umbes 70 000 kuni 90 000 inimest. Pärast Teist maailmasõda jäi Eesti Nõukogude Liidu koosseisu ja paljud põgenikud kaotasid kontakti Eestisse jäänud sugulaste ja sõpradega. Järk-järgult alustasid põgenikud 1950ndatel kontaktide taasloomist nendega, kes olid maha jäänud Nõukogude Eestisse.

Teise maailmasõja põgenike kohta on ilmunud mitmeid uurimusi, kuid kontaktidele kodumaa ja põgenike vahel keskendutud ei ole. Käesolev ettekanne põhineb minu kirjutamisjärgus oleval magistritööl.

2012. aasta suvel tegin välitöid Vancouveris Kanadas sealse eesti diasporaa hulgas. Koostasin küsimustiku ning intervjueerisin sealse Eesti kogukonna liikmeid.

Peamised suhtlemiskanaliid nõukogude perioodil olid nii kirjade ja abipakkide saatmine kui ka väliseestlaste reisirid Nõukogude Eestisse ja kodueestlaste reisirid läände. Võib arvata, et raudne eesriie oli suhtlemisel üks peamisi takistusi. Kirjade ja pakkide saatmine käis läbi nõukogude tsensuuri ja kontrolli. Kõik, mis saadeti, ei jõudnud alati kohale. Kui pakkide ja kirjade saatmine toimus rohkem personaalsete kanalite kaudu, siis reisimine paistis silma kogu kogukonnale. Neid inimesi, kes reisirid Nõukogude Eestisse ja võtsid vastu külalisi kodueestist, väliseesti kogukond eriti ei usaldanud. Kuigi paljud põgenikud hoidsid sellest hoolimata alal suhteid kodumaaga, ei kasutanud neist kõik võimalust luua kontakte enne, kui Eestis oli taastatud iseseisvus.

Antropoloogiline kujutlusvõime: ühe Islandi perekonna lugu

Merilin Piipuu

Tartu Ülikool, etnoloogia magistrant

piipuu@gmail.com

Kultuuriuurijaid iseloomustab teatud kujutlusvõime, olgu see siis antropoloogiline, sotsioloogiline või hoopis poeetiline. Maailm ja meie ise muutume pidevalt, seega muutub ka arusaamise raamistik, mille kaudu me oma kogemusi tõlgendame (Andrews 2008). Millal aga saab meist uurija ning kas sellest rollist on võimalik loobuda?

Käesolev ettekanne põhineb autoetnograafilistel tähelepanekutel, mis on kirja pandud ajavahemikul märtsist juunini aastal 2013 Islandil talus töötades. Kõigepealt suunan etnograafilise pilgu iseendasse, kirjeldades enda kui uurija positsiooni ning sellega kaasnevat väärtusi. Seejärel loon konteksti, kirjeldades talu ja perekonda, kelle juures ma töötasin.

Ettekande teises osas analüüsin, kuidas minust sai uurija, ning küsin, mis on antropoloogilised teadmised? Toetun Kristen Hastrupi väitele, et antropoloogide ülesanne on “elada oma osa” ehk kogeda (Hastrup 2004: 467). Sealjuures suhestume maailmaga kui “topeltagendid”, ühel ajal nii uurija kui kogukonna liikmena (Hastrup 2004: 465). Peamiseks ülesandeks saab seega tasakaalu leidmine nende kahe rolli vahel.

Ettekande kolmandas osas võrdlen enda tähelepanekuid Kristen Hastrupi omadega, kes on uurinud nii Islandi kui ka Gröönimaa kultuuri ja ühiskonda. Pööran tähelepanu inimeste ja koha vahelistele seostele, lokaalse ja globaalse suhestumisele, luulele ning pärimusele. Ühtlasi käsitlen oma kogemust ka turismi- ja toiduantropoloogia seisukohast.

Lõpetuseks analüüsin autobiograafiat kui meetodit. Tuginen samal ajal Jennifer Brady argumendile, et seesugusel tööol on “potentsiaal avastada intiimsem ja emotsionaalselt rikas narratiiv, mis erineb teistest andmete kogumise tehnikatest” (Brady 2011: 325). Oluline on märgata, et igapäevase elu analüüsimise keskmeks on meie meeled ning meelteantropoloogial on seega suur potentsiaal avada uus vaatenurk tajumaks ning selgitamaks maailma, kus elame (Pink 2012: 3).

Kirjandus

- Andrews, M. 2008. Never the Last Word: Revisiting Data. – *Doing Narrative Research*. Ed. by M. Andrews, C. Squire & M. Tamboukou. London: Sage Publication.
- Brady, Jennifer 2011. Cooking as Inquiry: A Method to Stir Up Prevailing Ways of Knowing Food, Body, and Identity. – *International Journal for Qualitative Methods*. Vol. 10, No. 4, 321–334.
- Hastrup, Kirsten 2004. Getting it Right: Knowledge and Evidence in Anthropology. – *Anthropological Theory* 4, 455–472.
- Pink, Sarah 2012. *Situating Everyday Life*. Los Angeles: Sage Publication.